

Östergötland
Borg, Östra Eneby och Kvillinge socknar
Planerad väg E4, förbifart Norrköping

Rapport
1990

Arkeologisk utredning
Provschaktning

Område 5, vägsektion 34/100 - 34/360
Borgs säteri, Borgs socken

Område 6, vägsektion 34/550 - 34/640
Vattenverket, Borgs socken

Område 7, vägsektion 35/300 - 36/100
Pryssgården, Östra Eneby socken

Område 8, vägsektion 36/240 - 36/510
Eneby, Östra Eneby socken

Område 12/13, vägsektion 38/100 - 38/700
Vilhelmsberg, Kvillinge socken

Förundersökning

Område 14, vägsektion 39/100 - 39/400
Ringeby, Kvillinge socken

Riksantikvarieämbetet
Byrån för Arkeologiska Undersökningar

Fig 1.

KVILLINGE FG
HEDVIG
5500
98
99
97
STYRSTADS FG
STUCH FG
96
35
Arkesund
95
94
93
94
92
ST JOH. NES FG
111. STADS I

INLEDNING

Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar, UV Mitt, Linköpingskontoret, har under tiden 1990-10-17--11-08 utfört utredningar av fem områden och en förundersökning av ett område inom den planerade motorvägssträckningen av E4:an, förbifart Norrköping. Uppdragsgivare var Statens Vägverk, Vägförvaltningen i Östergötlands län. Arbetet utfördes av Annika Helander, Anders Kaliff, Ulf Stålbom och Anna Ulfhielm.

Det parti av vägsträckningen som varit föremål för utredning/förundersökning är ca 6 km långt och sträcker sig genom ett område rikt på fornlämningar. Sträckan börjar vid Borgs säteri i Borgs socken, passerar Motala ström öster om vattenverket vid Borg. Därefter fortsätter den över det s k Pryssgårdsområdet i Östra Eneby socken och genom Östra Eneby prästgårdstomt. Vägsträckningen fortsätter mot Vilhelmsberg och Ringeby i Kvillinge socken, där den ansluter till befintlig motorväg (se kartan fig 1).

De nu genomförda utredningarna har föregåtts av en specialinventering med arkivstudier, RAÄ internrapport 1989, C Nilsson (rapport i ATA, dnr 4251/89), samt en utredning innefattande fosfatkartering, RAÄ internrapport 1990, A Kaliff (rapport i ATA, dnr 1492/88). De behandlade områdena är numrerade som område 5-8, 12/13 samt 14, enligt samma numrering som i de ovan nämnda rapporterna. Område 11 avfärdades från utredningen på ett tidigt stadium.

Topografisk beskrivning av sträckan

Borgs socken

Sträckan genom Borgs socken är ca 500 m lång och är belägen på Borgs ägor (se kartan fig 1). Området har en ganska flack terräng med åkermark genombruten av impediment. Partiet närmast Motala ström består av hagmark med partier av berg i dagen. Marken består av moiga och leriga jordar. Höjden över havet är 20-35 m. Områdena 5-6 som varit föremål för utredning ligger i Borgs socken.

Östra Eneby socken

Sträckan genom Östra Eneby socken är knappt 3 km lång (se kartan fig 1). Från Motala ström upp mot Östra Eneby prästgård passeras det flackt sluttande Pryssgårdsområdet. Från Östra Eneby prästgård kommer motorvägen att gå i en delvis skogsbevuxen sluttning ned mot Kvillingeslätten i norr. Den flacka sluttningen mot Motala ström består av finmo, med varvig lera längs i söder. Längre åt norr, mot Östra Eneby prästgård består marken under plogdjup av fin sand. Höjden över havet är 20-40 m.

Utredningen har omfattat område 7 och 8 i Östra Eneby socken.

Kvillinge socken

Motorvägssträckan är här knappt 2,5 km (se kartan fig 1). Området är relativt flackt och låglänt. Marken består främst av glaciallera. I ett lägre parti, kring en bäck som avvattnar området, finns också postglacial lera. Kring partier med berg i dagen finns morän ansamlat i nordväst-sydostliga stråk. Utredningsområde 12/13 och område 14, vilket omfattats av en förundersökning, ligger i Kvillinge socken.

Anders Kaliff

BORGS SÄTERI

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning

Plats: Område 5, vägsektion 34/100 - 34/360, Borgs säteri, Borgs sn, Östergötland.

Ekonomisk karta: 086 93

Koordinater: x64964,00 y15187,00

Topografi och fornlämningsmiljö

Området kring Borgs säteri utgörs av relativt flack åkermark och öppna beteshagar med uppskjutande bergsryggar. Den planerade motorvägen kommer att passera platsen där säteriets ekonomibyggnader varit belägna sedan 1700-talet. Det berörda området sträcker sig härifrån och ca 280 m åt nord-nordväst. Bredden på vägområdet är ca 45 m. Förhöjda fosfatvärden finns på ett flertal platser inom det ca 12 600 m² stora området, som främst utgörs av åker och ängsmark. Fosfatvärdena är särskilt höga på det impediment där Borgs säteri är beläget. Nivån över havet varierar mellan 29 och 35 m, där de högre partierna är belägna främst i den södra delen.

Gården har medeltida anor, och öster om vägområdet stod Borgs gamla kyrka, som revs 1803. Gravkor och ödekyrkogård finns dock kvar idag, RAÅ 3. I närheten finns även RAÅ 11 och 119-120, som främst utgörs av skålgropar, men även ristningar i form av djurfigurer, skepp och obestämbara figurer.

Undersökning och resultat

I området drogs 18 schakt, som var 4-37 m långa och 1,5-5 m breda. Där det var möjligt, med hänsyn till hus och berg, lades schakt utmed vägmitten samt utmed vägområdets yttre gränser. I anslutning till en av säteriets ekonomibyggnader framkom recent material i schakten såsom rivningsmaterial, tegel samt en äldre husgrund. Här domineras terrängen av berg i dagen, som angränsar till ängsmark. De schakt som drogs i ängsmarken uppvisar inga spår av förhistorisk eller medeltida aktivitet.

I åkern, som vidtar norr om ängsmarken, framkom ett kulturlager (A1), som vid den östra väggränsen var kraftigast, ca 0,2 m tjockt. Detta lager återfinns i delar av schakten väster härom, men är något tunnare. Kulturlagrets yta innehåller bl a obrända ben, bränd lera och ett järnföremål. För övrigt framkom i dessa schakt anläggningar av boplatskaraktär, såsom härdar, stolphål och gropar (A2-10). En härd, A7, innehöll obrända djurben, liksom en grop, A10, där även keramik av förhistorisk karaktär framkom.

Även i området norr om en genomkorsande väg, framkom boplatslämningar, såsom gropar och stolphål (A11-20), dock med något glesare spridning. Boplatsområdets utbredning bedöms upphöra strax före den nordliga gränsen för utredningens område.

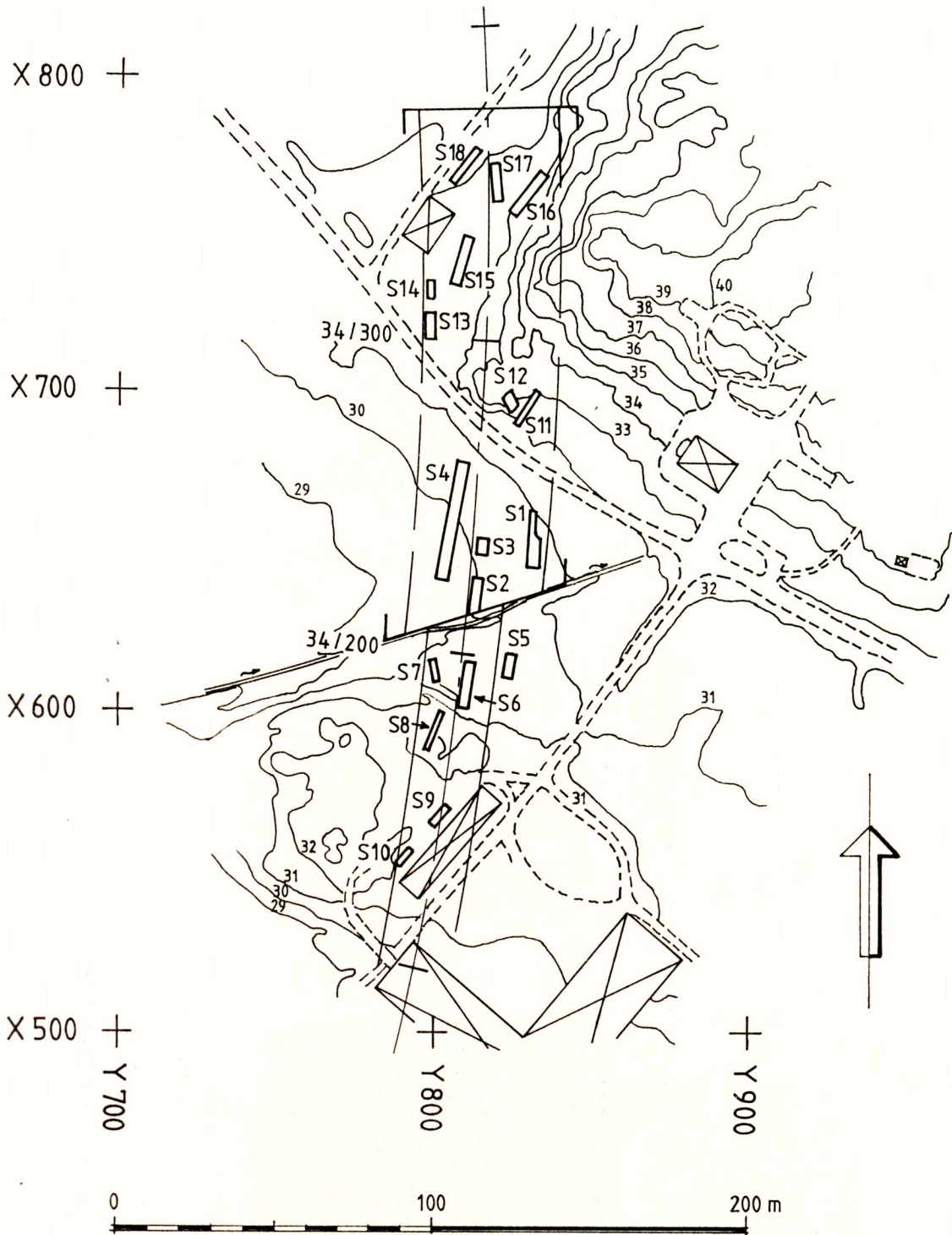
Datering och förslag till vidare åtgärder

Boplatsen kan med hjälp av keramiken från A10 troligtvis dateras till vendeltid - vikingatid. Då de obrända benen är mycket välbevarade, och då gården har medeltida anor, kan det inom området även finnas yngre material.

Riksantikvarieämbetet anser att ett ca 6 800 m² stort område bör slutundersökas, som på ritning 1:0 är markerat med heldragen linje. Dessutom bör boplatsens utbredning utanför vägområdet fastställas med hjälp av sökschakt.

Annika Helander

RIKSANTIKVARIÄMBEDET Kungälvsgatan 10 S-111 22 Stockholm	UTREDNING ÖVERSIKTSPLAN MÄTTAD NR —
STADENS ARKIV Kungälvsgatan 10 S-111 22 Stockholm	INSTRUMENT BOROS SÄTTELINJE OMR 3 OMFATTNING 8000 SQ M
STADENS ARKIV Kungälvsgatan 10 S-111 22 Stockholm	SKALA 1:2000
STADENS ARKIV Kungälvsgatan 10 S-111 22 Stockholm	ÖPPNINGSÅR 1990
STADENS ARKIV Kungälvsgatan 10 S-111 22 Stockholm	ÖPPNINGSÅR 1990

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET
UNDERSÖKNINGSVERKSAMHETEN

BOX 5405 • 114 84 STOCKHOLM
TEL 08-783 90 00

KOORDINATSYSTEM
NORRKÖPINGS KOMMUN

HÖJDSYSTEM
RIKETS

RENITAD AV
1991 M-A ERICSSON

UTREDNING ÖVERSICHTSPLAN

FORN. NR

—

FASTIGHETSÄGA

BORGS SÄTERI OMR.5

ORT, SOCKEN

BORGS SN

LÅNDSKAP

ÖSTERGÖTLAND

SKALA

1:2000

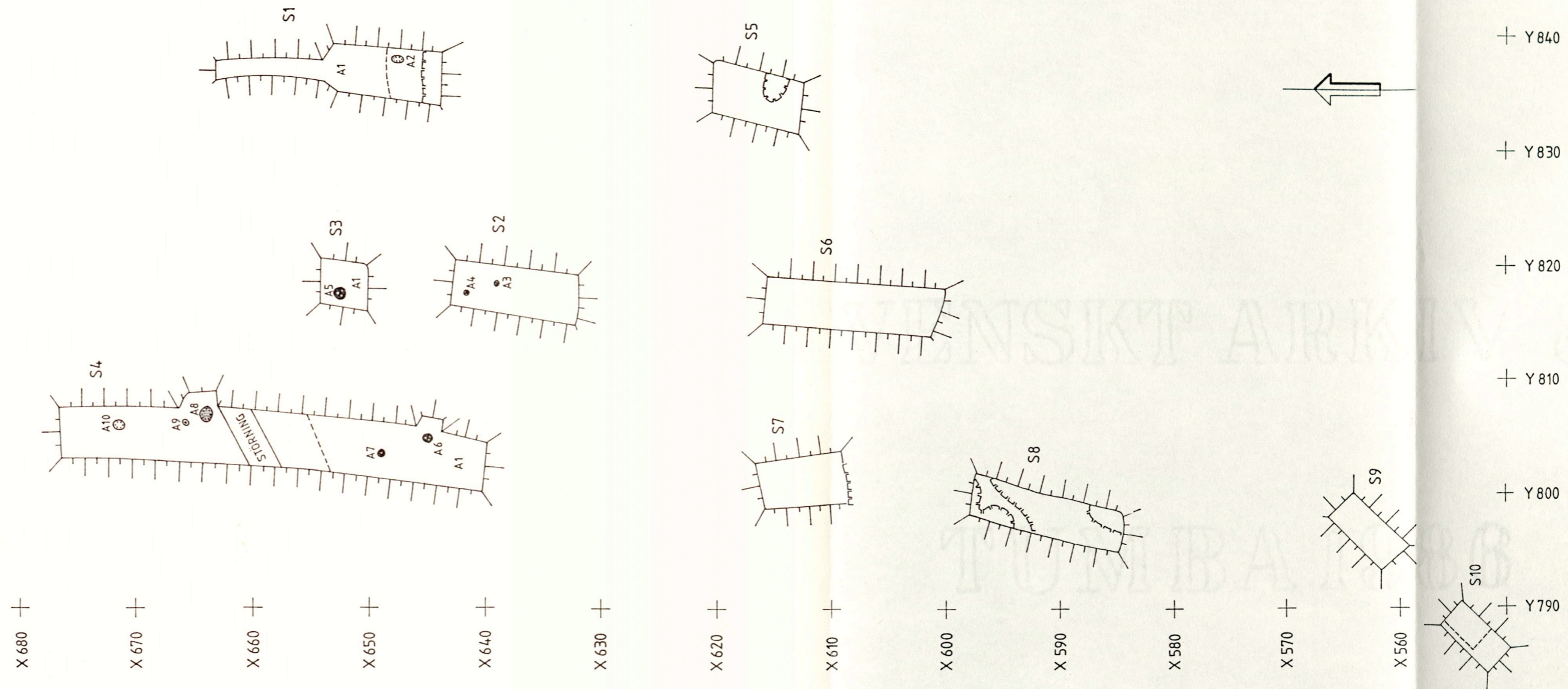
DIARIE NR

RITN. NR

1:0

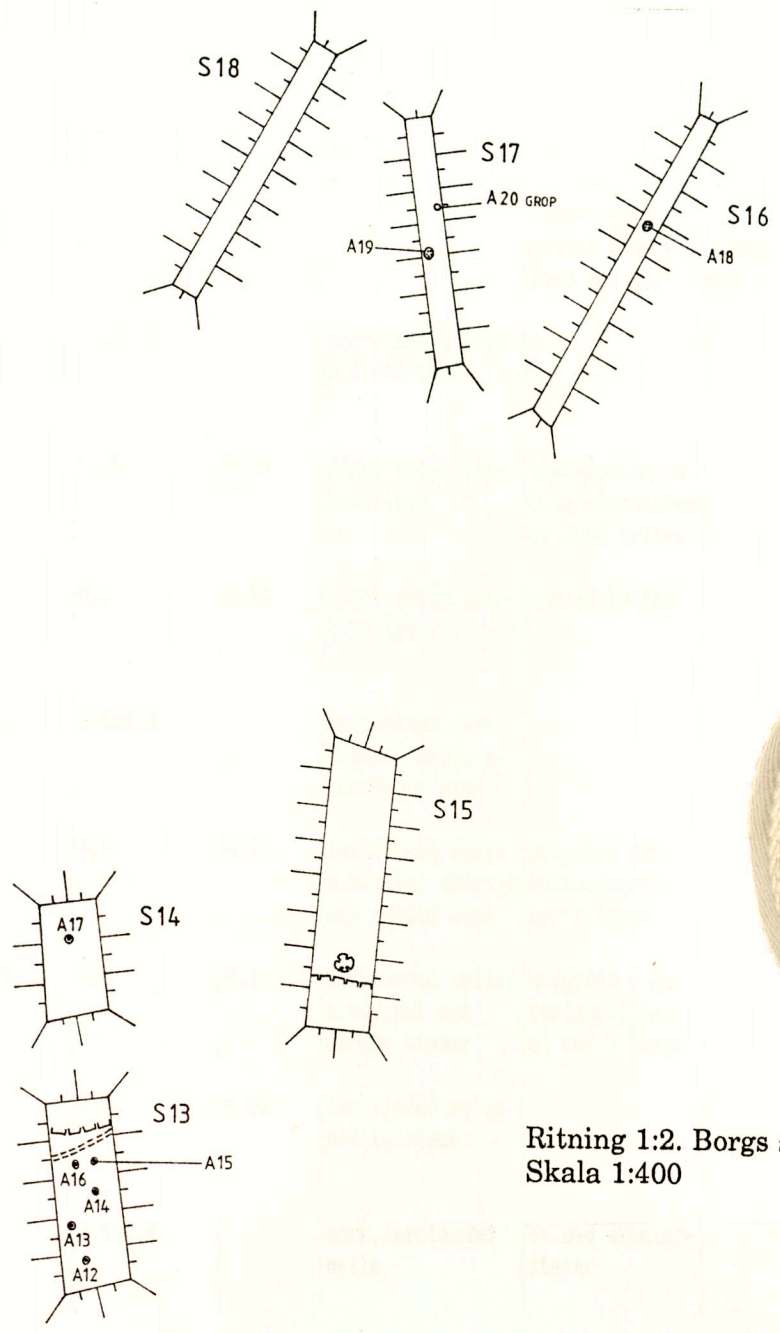
UPPRÄTTAD ÅR

1990 AV A. HELANDER, A. KALIFF

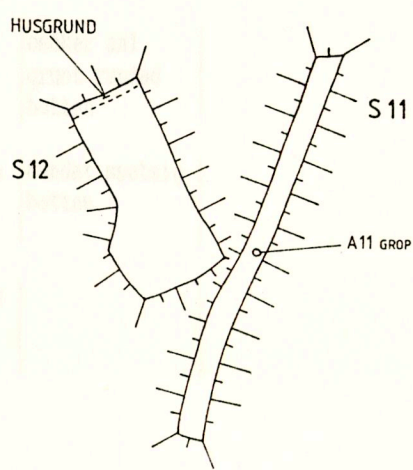

Ritning 1:1. Borgs säteri, område 5.
Skala 1:400

X 780 +
 X 770 +
 X 760 +
 X 750 +
 X 740 +
 X 730 +
 X 720 +
 X 710 +
 X 700 +
 X 690 +
 X 680 +

Ritning 1:2. Borgs säteri, område 5.
 Skala 1:400

+ Y 790
 + Y 800
 + Y 810
 + Y 820
 + Y 830
 + Y 840
 + Y 850

VATTENVERKET

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning

Plats: Område 6, vägsektion 34/550 - 34/640, Borg, Vattenverket, Borgs sn.

Ekonomisk karta: 086 93

Koordinater: x64967,50 y15188,00

Topografi och fornlämningsmiljö

Det berörda området består av hagmark med uppskjutande bergklackar, med en slänt ned mot Motala ström. Området som angränsar till vattnet bildar en udde, och utgör ett intressant läge. Enstaka förhöjda fosfatvärden har påträffats.

Inga registrerade fornlämningar finns i närheten, dvs inom en ca 300 m:s radie från planerad sträckning. Motorvägen har här en svagt nordvästlig riktning, och det aktuella området är ca 100 m långt och mellan ca 50 och 70 m brett, vilket ger en ca 5 500 m² stor yta. Högsta punkten är 32 m och lägsta 25 m ö h.

Undersökning och resultat

Tretton schakt drogs genom hagmarken, längs med vägmitten samt i vinkel ut från denna mot gränserna för vägområdet. Ett schakt lades också utmed den östliga väggränsen och ett i slänten ned mot vattnet. Schakten var 7-31 m långa och 3-7 m breda. Sparsamt med boplatslämningar, såsom stolphål, kokgropar, en grop och en härd (A1-8) framkom spritt i schakten. Ett stolphål bedömdes vara recent. I den sydvästra delen av området, invid berg i dagen, framkom dock en mindre koncentration av härdar, samt en sotfläck (A9-12).

Av lämningarnas spridning att döma, utgör området utkanten av en boplats. Möjligen är de mer centrala delarna belägna strax söder om det berörda området.

Datering och förslag till vidare åtgärder

Inga fynd framkom, men med hjälp av områdets höjd över havet kan boplatslämningarna dateras till yngre bronsålder - vikingatid.

Riksantikvarieämbetet anser att en förundersökning bör göras i det planerade vägområdet söder om område 6, i syfte att lokalisera läget för den centrala delen av den eventuella boplatsen. På ritning nr 2:0 är den södra gränsen för förundersökningsområdet markerat med streckad linje, och utgör en ca 4 500 m² stor yta.

Annika Helander

X 100 +

X 000 +

X 900 +

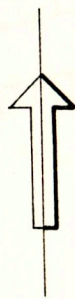
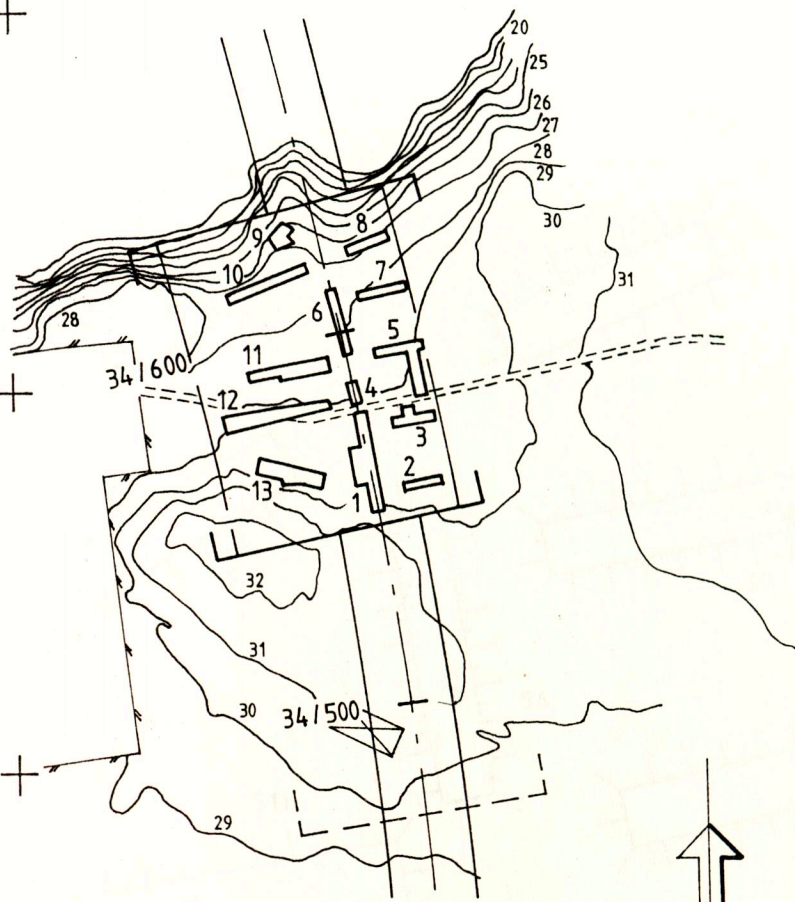
X 800 +

Y 700

Y 800

Y 900

0 100 200 m

RIKSANTIKVARIÄMBETET
UNDERSÖKNINGSVERKSAMHETEN

BOX 5405 • 114 84 STOCKHOLM
TEL 08-783 90 00

KOORDINATSYSTEM
NORRKOPINGS KOMMUN

HÖJDSYSTEM
RIKETS

RENITAD AV
1991 M-A ERICSSON

UTREDNING ÖVERSIKTSPLAN

FORN. NR

-

FASTIGHETSÄGA

BORG, VATTENVERKET OMR. 6

ORT, SOCKEN
BORGS SN

SKALA
1:2000

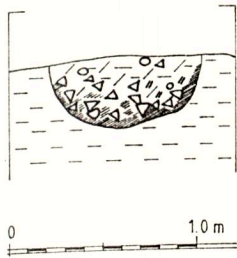
DIARIE NR

UPPRÄTTAD ÅR
1990

AV A. HELANDER, A. KALIFF

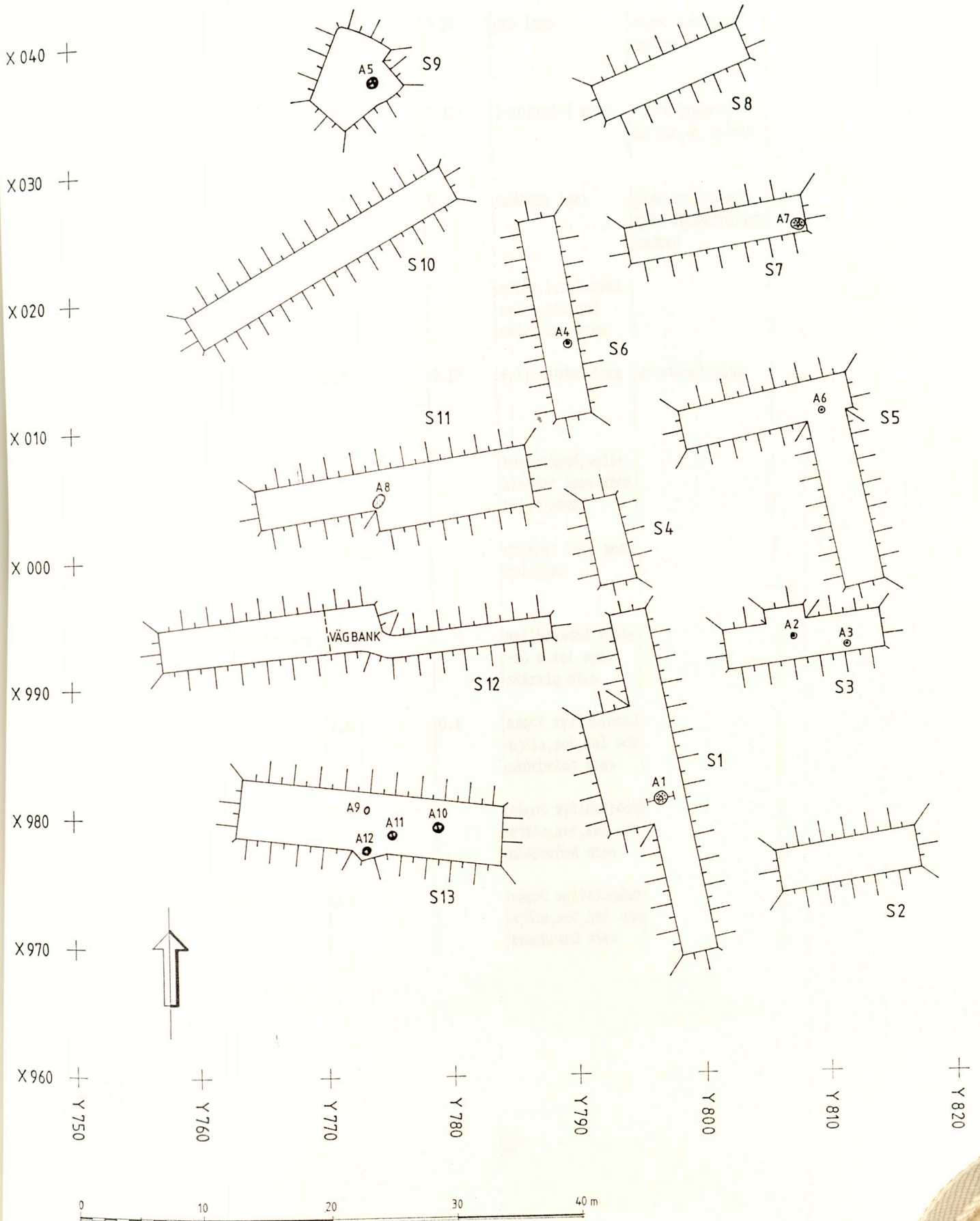
LANDSKAP
ÖSTERGÖTLAND

RITN. NR
2:0

A1 fr S

Ritning 2:1. Vattenverket, område 6.
Schaktplan 1:400. Profil 1:40.

PRYSSGÅRDEN

Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning
Plats:	Område 7. Vägavsnitt 35/300-36/100. Pryssgården, stadsäga 2412, Östra Eneby sn, Norrköpings kn, Östergötland.
Ekonomisk karta:	086 93
Koordinater:	x6498,00 y1518,75

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet vid Pryssgården omfattar en ca 1,5 km lång sydsluttning söder om Eneby prästgård. Området börjar nere vid det flacka partiet närmast Motala ström (ca 20 m ö h) och fortsätter mot norr, där terrängen sakta stiger upp mot Eneby kyrka (ca 40 m ö h). Landskapet är uppbyggt av en kraftig ås, orienterad i nordväst-sydost. Åsen är en isälvsavlagring bestående av mo och sand samt i norr även av morän. Den flacka sydsluttningen mot Motala ström består av mo och längst ner i söder av lera.

Idag präglas området vid Pryssgården av storskaligt åkerbruk med stora sammanhängande åkerytor.

Omgivningarna kring Pryssgården är relativt rika på fornlämningar. I områdets södra del, på höjdparter i anslutning till Motala ström, finns omfattande hållristningslokaler från bronsåldern, vid både Ekensberg och Himmelstalund. I området finns också enstaka gravfält från järnåldern, bl a det undersökta gravfältet vid Fiskeby (RAÄ 12) och ett delvis undersökt gravfält intill Eneby gamla tomt (RAÄ 140).

Vid besiktning av den aktuella vägsträckan påträffades fynd av bearbetad kvarts och flinta i åkrarna. Även skärvig sten förekom.

Undersökningen

Det totala utredningsområdet vid Pryssgården omfattar ett vägavsnitt som är ca 800 m långt och som inklusive bullervallar är 80 m brett i söder och 120 m brett i den norra delen. Totalt ca 90 000 m².

Den tidigare genomförda fosfatkarteringen visade förhöjda fosfatvärden i området över 27 m ö h, dvs i den mellersta och norra delen av området. Två stråk med kraftigt förhöjda värden kunde särskiljas. Ett lägre beläget stråk, mellan ca 27-29 m ö h, och ett högre beläget, mellan ca 31-33 m ö h.

Med utgångspunkt från fosfatkarteringen drogs ett nord-sydligt löpande huvudschakt från 27 m:s nivån uppåt längs med planerad vägmitt. Detta schakt kompletterades med tvärschakt på ömse sidor om huvudschaktet med ca 40 m:s mellanrum (Ritning 3). Huvudschaktet i sin ursprungliga sträckning visade sig dock inte vara tillräckligt långt för att begränsa fornläm-

ningsområdet. Därför upptogs ytterligare schakt i norr och i söder. I norr kom schakten att binda samman Pryssgården med utredningsområde 8 vid Östra Eneby prästgård (Ritning 3).

Totalt upptogs 26 schakt med en sammanlagd längd av drygt 1 000 m. Schakten varierade i bredd mellan 1,5-3 m. Markunderlaget var uteslutande mo i mark beläget över 26 m ö h, och lera i de lägre belägna delarna. Matjordens mäktighet varierade mellan 0,3-0,5 m.

Sammanlagt framkom drygt 220 anläggningar i schakten varav ett tjugotal betecknats som kulturlager av varierande mäktighet och bevarandegrad.

Resultat

Vid undersökningen framkom ett omfattande boplatskomplex. Fornlämningsens huvuddel utgörs av två områden med kulturlager och mellan dessa ett område med rikliga förekomster av andra typer av boplatsanläggningar (Ritning 3).

I södra delen av området, nedanför 27 m:s kurvan, påträffades endast enstaka gropar (A242-244). Nedanför 25 m:s kurvan framkom inga anläggningar.

Det sydligast belägna kulturlagerområdet, som är ca 50 x 50 m stort, är beläget mellan 27-29 m ö h. I schakt 1 påträffades ett till stora delar sönderplöjt starkt sotigt kulturlager (A12). Under ploglagret var dock djupare gropar bevarade. I schakt 12 framkom ett ca 0,25 m tjockt sotigt kulturlager bevarat (A210). I området i övrigt fanns rikligt med boplatsanläggningar. Förmodade åderspår framkom i samband med kulturlagret i schakt 1 (A12).

Fynd av keramik, bränd lera samt bearbetad flinta påträffades i ytan av anläggningarna.

Norr om föregående område, mellan ca 29-31,5 m ö h, framkom en yta med boplatslämningar. Här påträffades framför allt gropar och förmodade stolphål, till stor del sannolikt stenskodda, samt enstaka härदार. I flera schakt framkom även mörkt humösa till sotiga horisonter under ploglagret. Dessa varierade i tjocklek mellan 0,05-0,4 m och var även mycket skiftande i karaktär. Lagren innehöll fynd av bl a keramik och tolkades som delvis sönderplöjda kulturlager eller möjligen rester av fossil odling. Det 0,4 m tjocka humösa lagret under matjorden i schakt 6 (A195) är sannolikt en fossil åker.

I anläggningarna påträffades keramik och bränd lera.

Det norra kulturlagerområdet, som är ca 100 x 100 m stort, är beläget mellan 31,5-33 m ö h. I schakt 1 framkom ett kulturlager med sot och skärersten som var nära 40 m långt, nord-sydligt (A128). Lagrets tjocklek varierade mellan 0,3-0,5 m. Ställvis var fyllningen starkt sotig med rikliga förekomster av skärvig sten, vilket sannolikt markerar gropar i lagret. I övrigt tycks lagret vara oskiktat. Kulturlager med samma kraftiga och

sotiga karaktär framkom även i schakt 2, 3 och 19 samt delvis i schakt 4 och 20. I kulturlagret i schakt 2 (A184) påträffades bl a rabbig keramik vilket preliminärt kan datera anläggningarna till bronsålder. Direkt söder om kulturlagret i schakt 1 (A128) framkom ett större område rikt på boplatsslämningar. Direkt norr om kulturlagret finns ett ca 30 m långt humöst, svagt sotigt lager med enstaka skärvsten (A129) som uppfattades som ett utkantsområde till A128.

I ytan av anläggningarna påträffades keramik och bränd lera.

I den norra delen av utredningsområdet framkom ytterligare boplatsslämningar.

I förlängningen av schakt 1, på ca 33,5 m ö h, framkom gropar med svagt humös fyllning (A135-139) innehållande fynd av bearbetad kvarts. I schakt 23, 30 m österut på ca 34 m ö h, framkom oregelbundna humösa fläckar (A245) även dessa med fynd av bearbetad kvarts. Möjligen kan detta vara rester av en neolitisk boplat. Även i åkerytan påträffades här rikligt med kvarts.

I övrigt förekom boplat-sanläggningar i hela utredningsområdets sträckning mot norr. Delvis i relativt riklig omfattning. Koncentrationer påträffades framförallt i förlängningen av schakt 1, som tidigare nämnts, samt i schakt 21 på ca 35 m ö h. Dessa boplatsslämningar angränsar till och hör sannolikt samman med anläggningar påträffade i utredningsområde 8 vid Östra Eneby prästgård.

Sammanfattning och förslag till vidare åtgärder

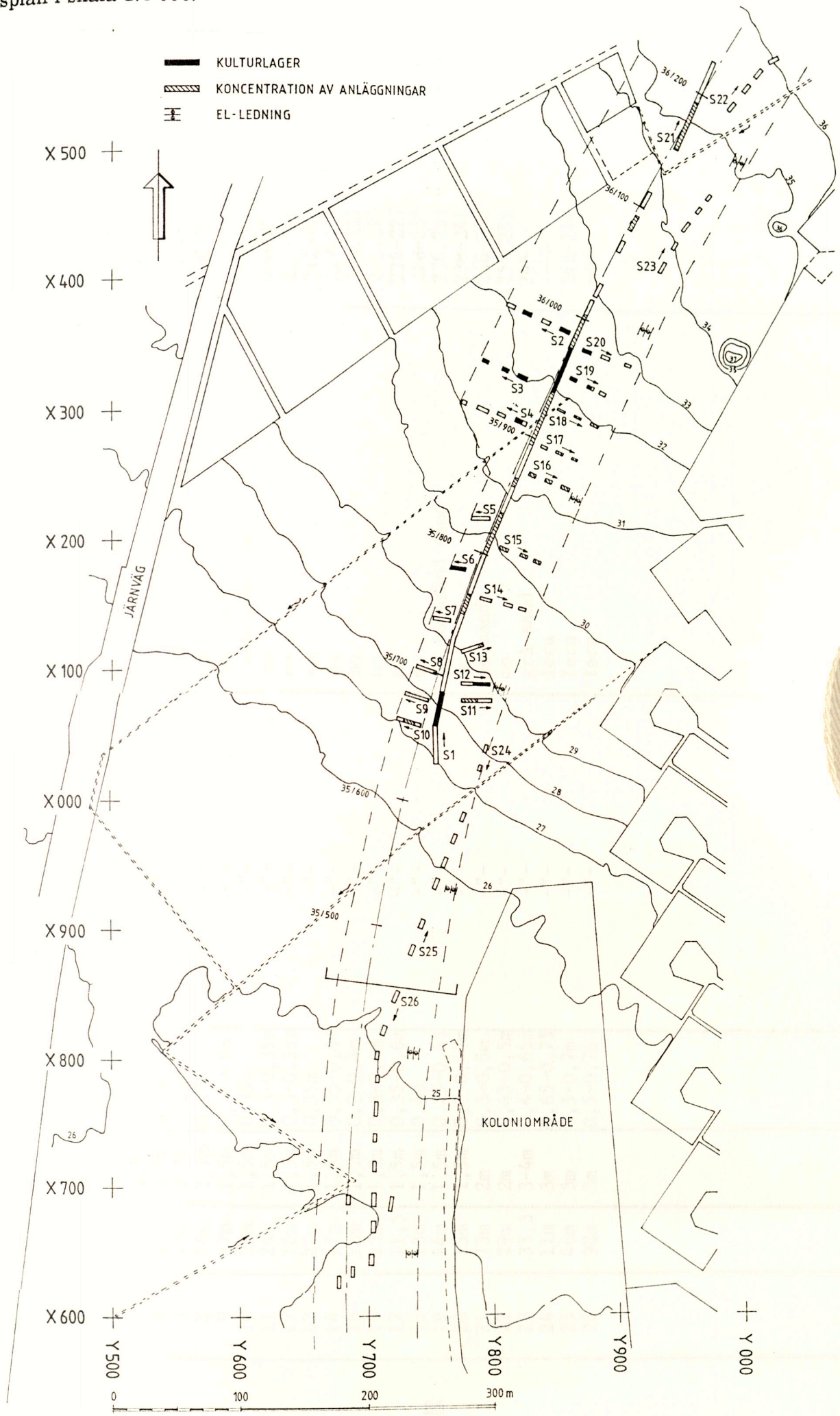
Utredningsområdet vid Pryssgården omfattade en ca 90 000 m² extensiv yta. I området framkom ett omfattande boplatsskomplex, sannolikt från bronsålder. Fornlämningens huvuddel utgörs av två områden med kulturlager och mellan dessa ett område med rikliga förekomster av andra typer av boplat-sanläggningar. Norr om detta område påträffades boplat-sanläggningar av mindre omfattning upp mot utredningsområde 8 vid Östra Eneby prästgård. Bl a möjliga rester av en stenåldersboplat. Någon gräns mellan område 7 och 8 går ej att fastställa.

Inför en exploatering bör större delen av området slutundersökas. Fornlämningar har påträffats inom ett område av ca 70 000 m². Av detta bör ca 40 000 m² vara föremål för en totalundersökning medan ca 30 000 m² kan undersökas mer extensivt.

Ulf Stålbom

Planering 3. Pryssgården, område 7.
Översiktsplan i skala 1:4 000.

- KULTURLAGER
- KONCENTRATION AV ANLÄGGNINGAR
- EL-LEDNING

ÖSTRA ENEBY PRÄSTGÅRD

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning
Plats: Område 8, vägsektion 36/240 - 36/510, Eneby,
Ö Eneby sn.
Ekonomisk karta: 086 93
Koordinater: x64985,20 y15190,00

Topografi och fornlämningsmiljö

Den planerade motorvägen kommer att passera strax väster om Östra Eneby medeltida kyrka, kring vilken äldre bebyggelseområden är belägna. Östra Eneby prästgård med omgivande parker är direkt berörda av vägsträckningen.

Området är ca 300 m långt och ca 50-80 m brett, och har en sydväst-nordöstlig riktning. Sträckan, vars yta är ca 16 000 m², utgörs dels av åker, dels av parkområden invid prästgården. Inom området finns kraftigt förhöjda fosfatvärden, i synnerhet i parken. Nivån över havet stiger från åkermarken i sydväst, 35 m ö h, till parkmarken i nordöst, 40 m ö h.

Platsen för Eneby bytomt(RAÄ 95) bör ha varit belägen strax sydöst om den planerade sträckningen. I åkermarken korsar den planerade vägen tomtens nordvästra hörn. Några hundra m nordväst om Östra Eneby prästgård har Fyrby bytomt varit belägen. År 1926 påträffades en vikingatida gulfingering (SHM 18249) ca 10 m sydost om prästgården. Ett förstört gravfält, RAÄ 140, bestående av 20-30 högar, har varit beläget ca 350 m syd-sydöst om prästgården. Gravfältet förstördes någon gång mellan 1938 och 1970. Området undersöktes 1974 av Catharina Nilsson, varvid de återstående resterna kunde dateras till järnålder, bl a med hjälp av en bältessölja av järn och nitade järnbeslag.

I närheten av vägsträckningen finns även RAÄ 81, fyndplats för ornerade stenar med inskrift, och RAÄ 97, uppgift från Edlund om gravar och stensträngar.

Undersökning och resultat

Vid utredningen drogs 14 schakt genom området. Schaktens längd varierade mellan 5 och 52 m, och bredden mellan 1,5 och 7 m. I åkerdelen lades schakt utmed vägmitten, samt i vinkel ut från denna mot gränserna för vägområdet. I parkområdet drogs schakten främst utmed vägmitten och utmed väggränserna.

Lämningar av boplatskaraktär framkom inom stora delar av området. I åkern framkom anläggningar, såsom stolphål och gropar (A37-58), med en koncentration i den sydöstra delen.

Boplatslämningarna förekom synnerligen tätt i parkområdet söder om prästgården, där 25 anläggningar (A11-35) framkom i ett schakt, 26 m långt och 3,2 m brett, varav ca 20 bedömdes som stolphål. Av dessa bildar åtta (A18-20, 22, 24-27) en halvcirkel, med trolig fortsättning på andra sidan schaktväggen. Om anläggningen antar en rundad form, är diametern ca 2 m, och kan då möjligen utgöra en mindre hyddbotten.

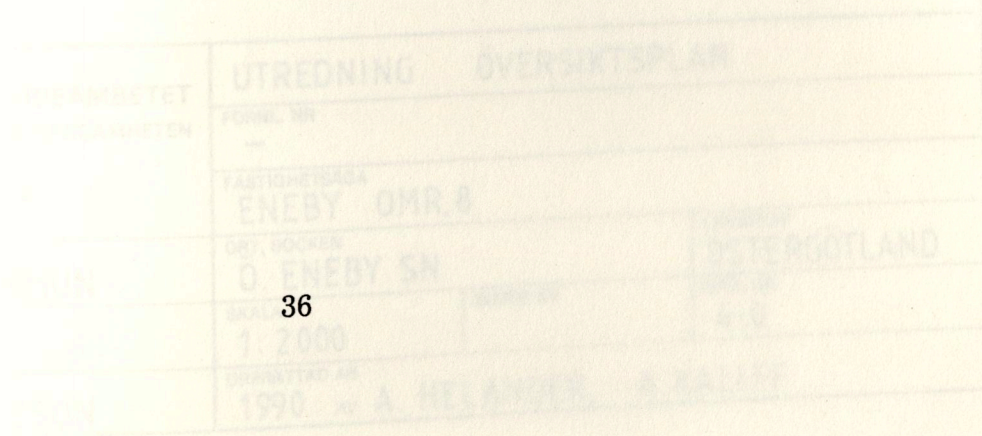
I parken öster om prästgården framkom ett antal stolphål (A2-10) med kraftig stenskoning, varav fyra låg på rad med ca 3 m mellanrum. I anslutning härtill påträffades ett 0,05-0,1 m tjockt lager av sotig, myllblandad sand (A1), med begränsad utbredning.

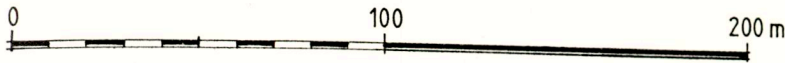
Datering och förslag till vidare åtgärder

Bortsett från de störda delarna, bör hela området slutundersökas, dvs en ca 13 000 m² stor yta. Boplatslämningarna i åkermarken, i sydväst, kan ej avgränsas från lämningarna inom område 7, Pryssgården, utan bedöms vara ett sammanhängande fornlämningsområde.

Inga fynd påträffades vid utredningen. Anläggningarnas karaktär och utseende talar dock för en trolig datering till järnålder, och i parken öster om prästgården eventuellt medeltid.

Annika Helander

EL-LEDNING

X 800 +

X 700 +

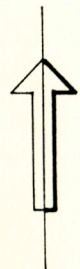
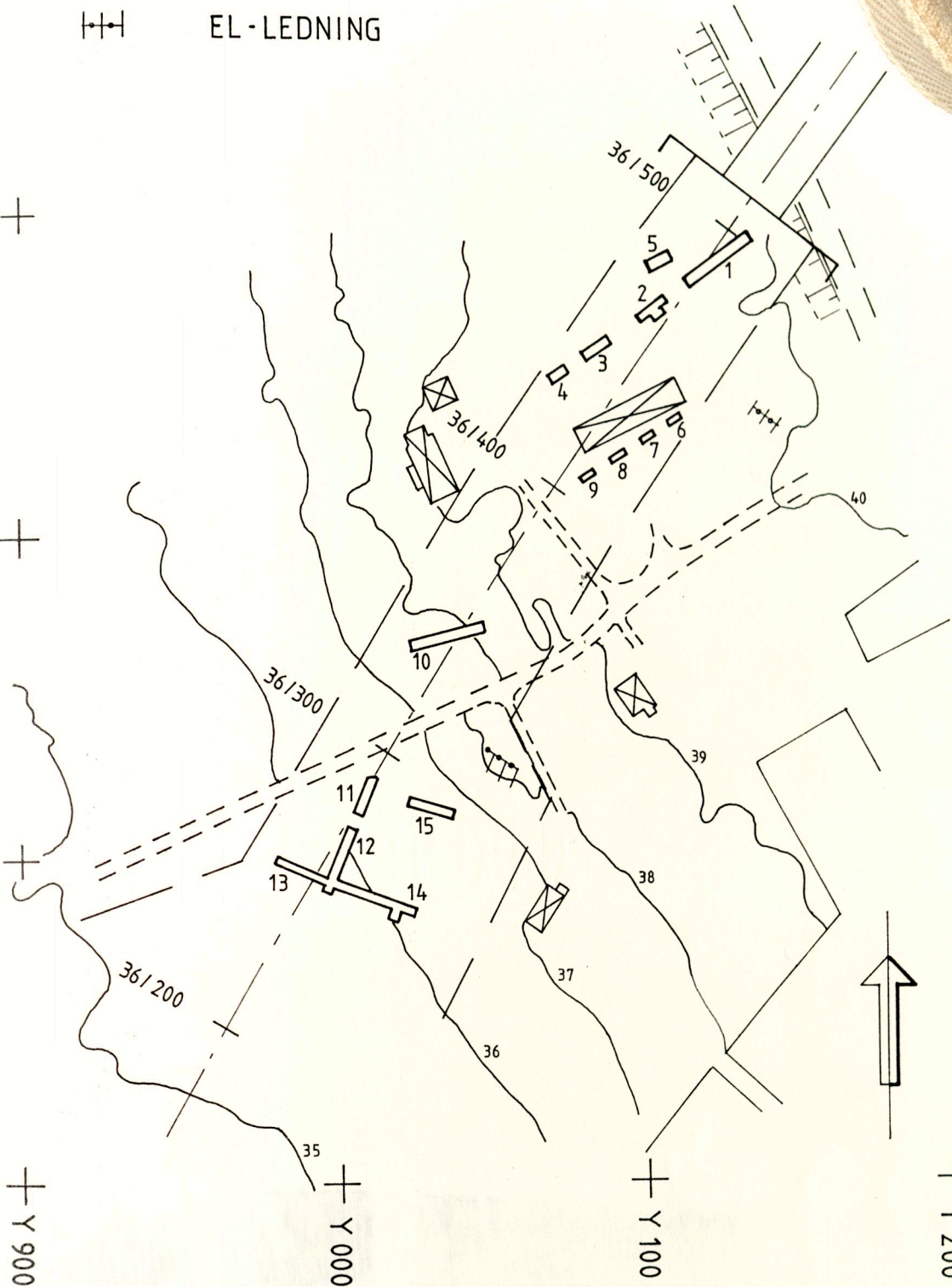
X 600 +

X 500 +
Y 900

Y 000

Y 100

Y 200

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET
UNDERSÖKNINGSVERKSAMHETEN

BOX 5405 · 114 84 STOCKHOLM
TEL 08-783 90 00

KOORDINATSYSTEM
NORRKÖPINGS KOMMUN

HÖJDSYSTEM
RIKETS

RENRIITAD AV
1991 M-A ERICSSON

UTREDNING ÖVERSICHTSPLAN

FORN. NR
-

FASTIGHETSÄGA
ENEBY OMR. 8

ORT, SOCKEN
Ö. ENEBY SN

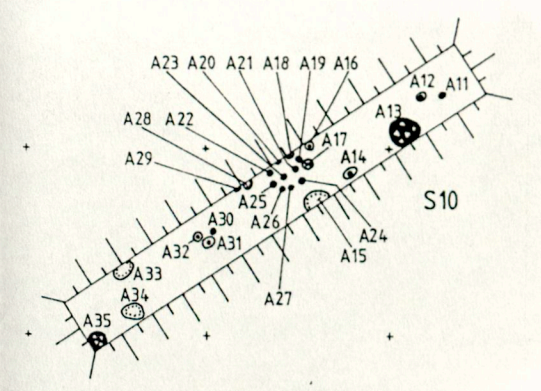
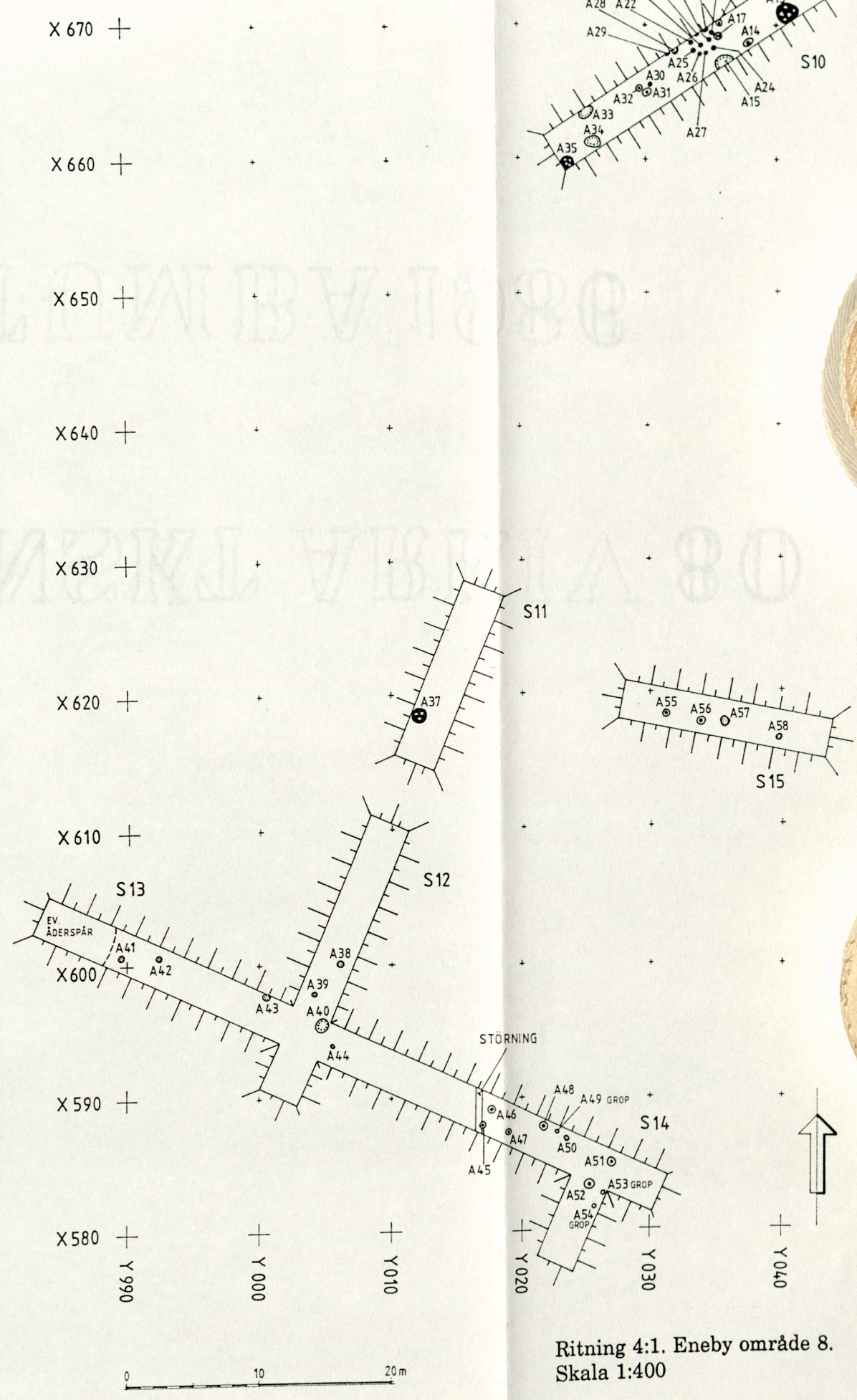
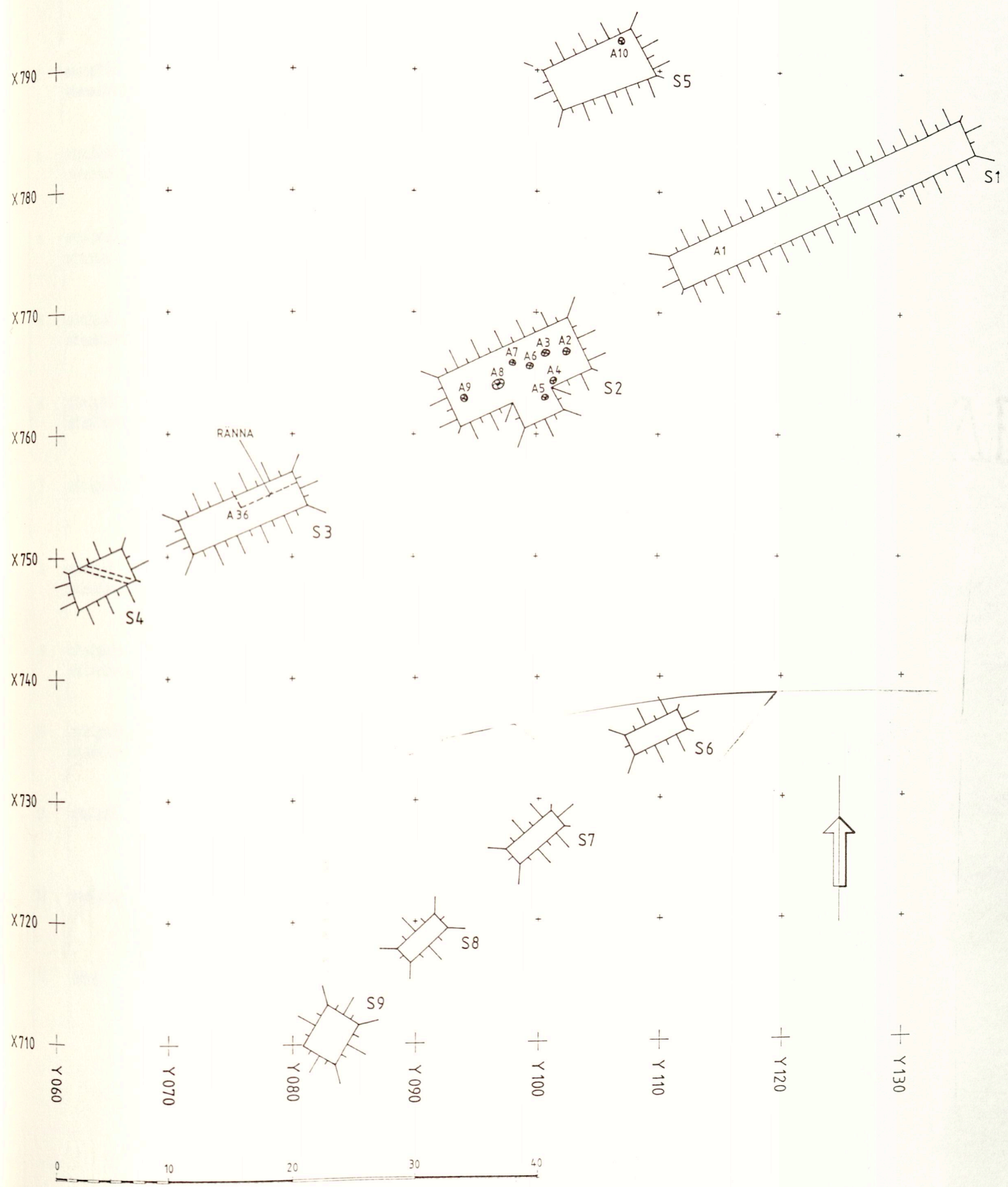
SKALA
1:2000

DIARIE NR

UPPRÄTTAD ÅR
1990 AV A. HELANDER, A. KALIFF

LANDSKAP
ÖSTERGÖTLAND

RITN. NR
4:0

Ritning 4:1. Eneby område 8.
Skala 1:400

VILHELMSBERG

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning

Plats: Område 12/13. Vägsektion 38/100-38/700.
Vilhelmsberg, Skälstad 1:2, Kvillinge sn,
Norrköpings kommun, Östergötland.

Ekonomisk karta: 096 04

Koordinater: x6500,10 y1520,08

Topografi och fornlämningsmiljö

Föreliggande utredningsområde är ett vägavsnitt beläget strax öster om Vilhelmsbergs gård, Kvillinge socken. Området är låglänt (ca 10 m ö h) och relativt flackt. Landskapet utgörs av åkermark och enstaka uppstickande ekbevuxna höjdparter. Området genomkorsas av en bäckkravin som bildar en krök i vägsträckningen. Markunderlaget utgörs till större delen av lera.

Området är relativt fornlämningsfattigt. Enstaka järnåldersgravfält och ensamliggande stensättningar finns registrerade i omgivningen. På en ekbacke invid utredningsområdets sydvästra del finns två gravfält registrerade. Gravfälten är RAÄ 80 bestående av åtta runda stensättningar och RAÄ 15 bestående av fyra högar, sex runda stensättningar samt en treudd. RAÄ 15 är belägen i direkt anslutning till vägsträckningen.

Tre runstenar (RAÄ 1) är placerade invid ån längs med den nuvarande vägen strax öster om utredningsområdet.

Undersökningen

Det totala undersökningsområdet omfattar ett vägavsnitt som är ca 600 m långt (nord-syd) och ca 40 m brett. Totalt ca 24 000 m².

Den tidigare genomförda fosfatkarteringen visade förhöjda fosfartvärden i områdets norra del.

Med utgångspunkt från fosfatkarteringen och närheten till gravfältet RAÄ 15 upptogs sex schakt i området. Schakten omfattar en sammanlagd längd av ca 530 m och bredden varierar mellan 2-3 m. Huvudschaktet löpte längs med planerad vägmitt och kompletterande schakt drogs där så var lämpligt.

Resultat

Vid undersökningen framkom ett mindre område med boplatzlämningar i vägavsnittets södra del (schakt 1-3). Här påträffades sotiga anläggningar i form av gropar, förmodade stolphål och rännor. Rännorna är kan eventuellt utgöra väggrännor i en huskonstruktion. Sporadiska boplatzlämningar påträffades dessutom i hela schakt 1 söder om bäckkravinen.

I ekbacken där gravfältet RAÄ 15 är beläget, drogs ett schakt i slutningen nordnordost om gravfältet (schakt 4). Ett annat schakt drogs på den plana ytan direkt nedanför ekbacken (schakt 5). I dessa två schakt framkom tre runda flacka stensättningar (A103, 108, 113) samt ytterligare nio anläggningar med innehåll av brända ben, vilka betecknats som gravar.

Anläggningarna 104 och 105 i schakt 4, utgörs av stenpackningar. Anläggningarna 109-112, 114-116 i schakt 5 var helt omarkerade. Dessa bestod enbart av en svag mörkfärgning i leran. Möjligen är en eventuell överbyggnad skadad av jordbruksarbete. Alla anläggningar innehöll fynd av brända ben.

Inom den del av ekbacken som berörs av vägsträckningen kan åtminstone ytterligare fem runda stensättningar skönjas i markytan. Ytterligare sex runda stensättningar påträffades utanför vägsträckningen, i åkerkanten direkt söder om gravfältet. Tre av dessa gravar var skadade av dikesgrävning och i en stensättning var stenpackning och benlager synligt i snittytan.

Fler anläggningar med brända ben framkom i schakt 1 och 6 i åkern direkt söder och öster om ekbacken. I schakt 6, söder om ekbacken, framkom A70 och 71. I dessa påträffades endast rester av stenpackningar. Större delen av anläggningarna var förstörda av plogen. I anläggning 71 fanns en mynningsbit av ett keramikkarl som preliminärt kan dateras till vikingatid. Ställvis i hela schakt 6 påträffades enstaka brända benbitar i marken under ploggången, vilket kan tyda på att ytterligare fler gravar kan ha funnits på platsen men nu är helt förstörda av plogen.

I schakt 1, i åkern öster om ekbacken, framkom åtta anläggningar med brända ben (A68, 72, 73, 81, 83, 86, 87, 89). Huvuddelen av dessa återstod endast som mörkfärgningar i leran. En anläggning (A83) bestod av en lång rak ränna, ca 0,4 m bred, med rikliga fynd av brända ben.

I området norr om bäckravinen framkom inget av antikvariskt intresse.

Sammanfattning och förslag till vidare åtgärder

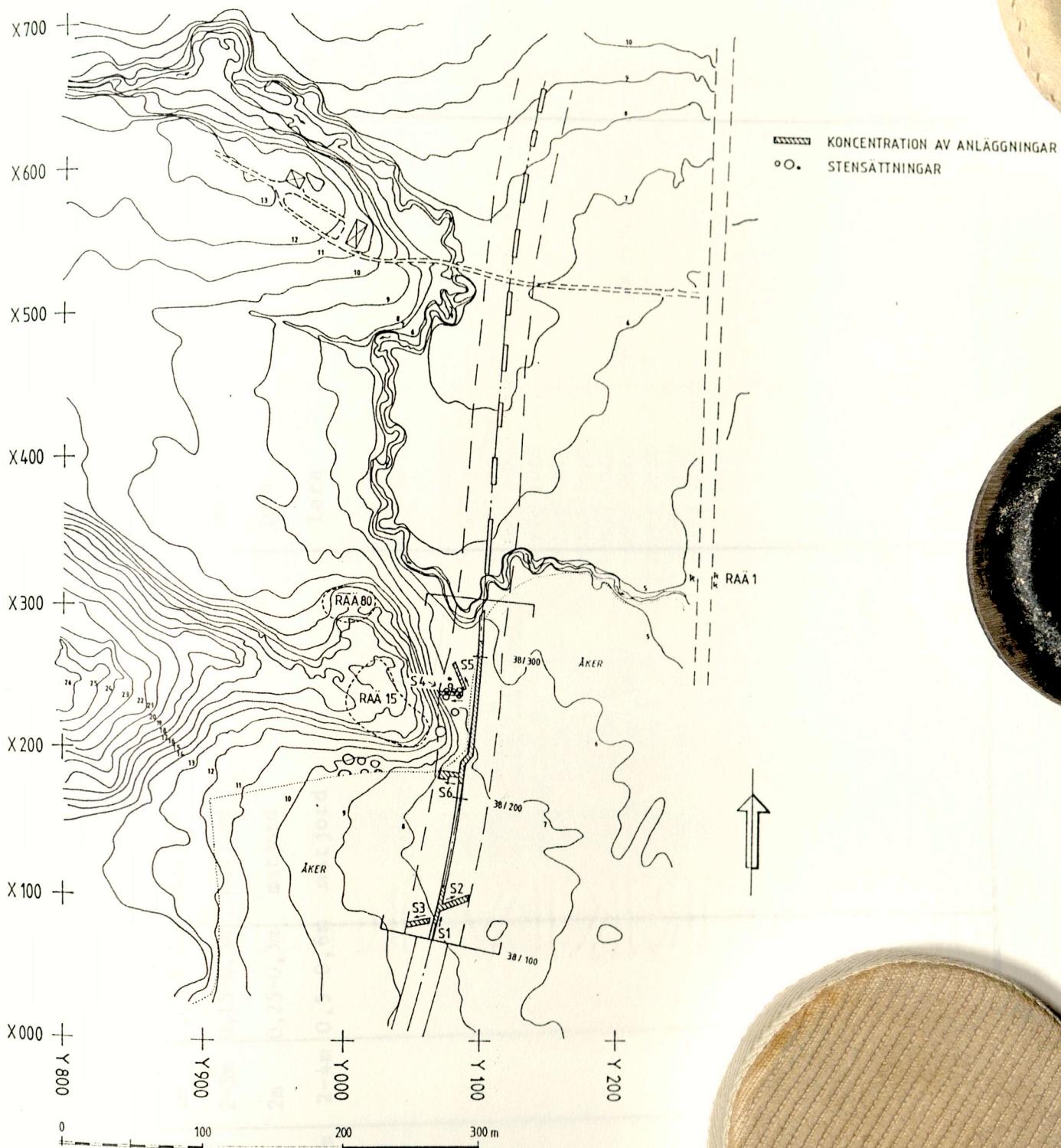
Utredningsområdet vid Vilhelmsberg omfattade ca 24 000 m² extensiv yta. I området framkom en mindre yta med boplatzlämningar i vägavsnittets södra del. I området invid ekbacken där gravfältet RAÄ 15 är beläget påträffades sammanlagt 22 anläggningar med brända ben i schakten, varav huvuddelen sannolikt var sönderplöjda gravar. Dessutom syntes ytterligare fem nya stensättningar i markytan inom vägområdet. I åkerkanten söder om gravfältet påträffades sex stensättningar belägna utanför vägområdet.

I området norr om bäckravinen påträffades inget av antikvariskt intresse.

Inför en exploatering bör området söder om bäckravinen slutundersökas. Området omfattar ca 11 000 m².

Ulf Stålbom

Ritning 5. Vilhelmsberg, område 12/13.
Översiktsplan i skala 1:4 000.

RINGEBY

Typ av undersökning: Förundersökning
Plats: Område 14, Vägavsnitt 39/100 - 39/400, Ringeby,
Kvillinge sn, Norrköpings kn, Ög
Eonomisk karta: 096 04
Koordinater: x65009,50 y15203,00

Topografi och fornlämningsmiljö

Kvillinge socken utgörs av en låglänt jordbruksbygd med åkermark genombruten av impediment och lägre, delvis trädbevuxna höjdsträckningar. De högsta höjderna inom det område som kommer att beröras av vägen, ligger kring 21 m ö h.

Det aktuella partiet utgörs av ett flackt höjdområde och är beläget ca 300 m sydost om Ringeby gårdstomt, mellan Norrköping och Åby. Undersökningsområdet är ca 300 x 60 m stort och merparten består av hagmark med uppskjutande partier av berg i dagen. Söder om en övertorvad vägbank (markerad på en karta 1697) vilken sträcker sig i öst-västlig riktning, utgörs området av åkermark. Inom den norra delen av undersökningsområdet ligger ett äldre torp med tillhörande tomt, vilken ej fick beröras av undersökningen.

Undersökningsområdets mellersta del begränsas åt väster av en grävd damm (yngre än 1697, men äldre än 1852 enl lantmäterikartor).

Området är relativt fattigt på kända fornlämningar och uppgifter om lösfynd saknas. Havet har dragit sig tillbaka först under bronsålder. Den enda förut kända fornlämning som kan indikera bronsålder är en skålgropslokal, RAÄ 6, inom undersökningsområdet.

Ringeby gård kan ha förhistoriska anor. Gården har idag samma läge som på en karta (Geometrisk avmätning över Ringeby) från 1697. Strax norr om gården ligger ett gravfält bestående av 16 registrerade, runda stensättningar (RAÄ 13). Omkring 200 m söder om detta gravfält intill gamla E4:an, ligger två ensamliggande stensättningar, RAÄ 14. Inom undersökningsområdet, ca 150 m öster om RAÄ 14 ligger RAÄ 6 - en rund stensättning liggande i höjdläge på ett flackt bergsparti samt skålgropslokalen med samma nummer.

Stensättningen RAÄ 6 undersöktes av Arthur Nordén 1917-18. På en karta från 1697 (Geometrisk avmätning över Herstaberg) finns ett antal mindre rösen (gravar eller odlingsrösen!) markerade i norra delen av det aktuella undersökningsområdet. Landsvägen följde under 1600-talet i stort sett samma sträckning som gamla E4:an idag.

Undersökning och resultat

Sammanlagt drogs 23 schakt med maskin i hagmarken och på åkern till en sammantagen längd av 325 m, inom en extensiv undersökningsyta på 18 000 m². Schakten varierade i längd mellan 6 och 35 m och bredden mellan 2,5 och 10 m. Vissa av de bredare schakten hade mera karaktären av provytor. Schakten drogs företrädesvis i vägområdets mitt samt vid vägområdets yttergränser. Omkring stensättningen RAÄ 6 samt i undersökningsområdets norra del finns större partier med berg i dagen som begränsade provschaktens omfattning. Sammanlagt framkom 34 anläggningar i schakten. Dessutom upptäcktes tre förmodade stensättningar utanför provschakten.

Av de påträffade anläggningarna tolkades 13 som stensättningar eller förmodade stensättningar. Några av dessa var tydligt avgränsade (A1, A14, A22-24, A33-34), i vissa fall med kantkedjor av 0,3-0,4 m stora stenar (A14, A23-24, A33). Andra hade mera karaktär av stenlagda ytor utan tydliga avgränsningar inom provschakten (A18-20, A30). Tre förmodade stensättningar (A26, 29, 31) kunde skönjas i markytan utan att provschakt togs upp. De stensättningar som påträffades i schakten grovrensades men inga ingrepp gjordes i stenpackningarna. Brända ben eller keramik påträffades ej vid rensning av stensättningarna.

Omedelbart intill packningen i en av anläggningarna (A18) påträffades en halv skafthålsyxia av bergart.

I en flack sydsluttning söder och sydväst om stensättningen RAÄ 6 drogs tio schakt (1-8, 22-23). I dessa påträffades 27 anläggningar av boplatskaraktär. Merparten av dessa (A2-A13) påträffades i schakt 1, vilket drogs utmed den västra kanten av vägsträckningeng. Anläggningarna utgjordes av troliga stolphål (A5-A13, A35-36) varav vissa var stenskodda, en härd (A3), ett lager av sotblandad mylla (A4), mörkfärgningar (A2, A15-17) samt en stensträng av mestadels 0,3-0,5 m stora stenar som låg i öst-västlig riktning. Omedelbart söder om stensträngen påträffades troliga åderspår i bottensilten i två av provschakten (A37).

I åkermarken i undersökningsområdets södra del drogs sex provschakt (schakt 14-19). Inga anläggningar eller fynd påträffades i dessa.

Fynd: En halv skafthålsyxia, avbruten vid skaftålet och med egg-delen bevarad påträffades vid rensning av den eventuella stensättningen A18.

Sammanfattning och förslag till vidare åtgärder

Det undersökta området omfattade en extensiv yta av ca 18 000 m² inom det blivande vägområdet, i anslutning till stensättningen och skålgropslokalen RAÄ 6.

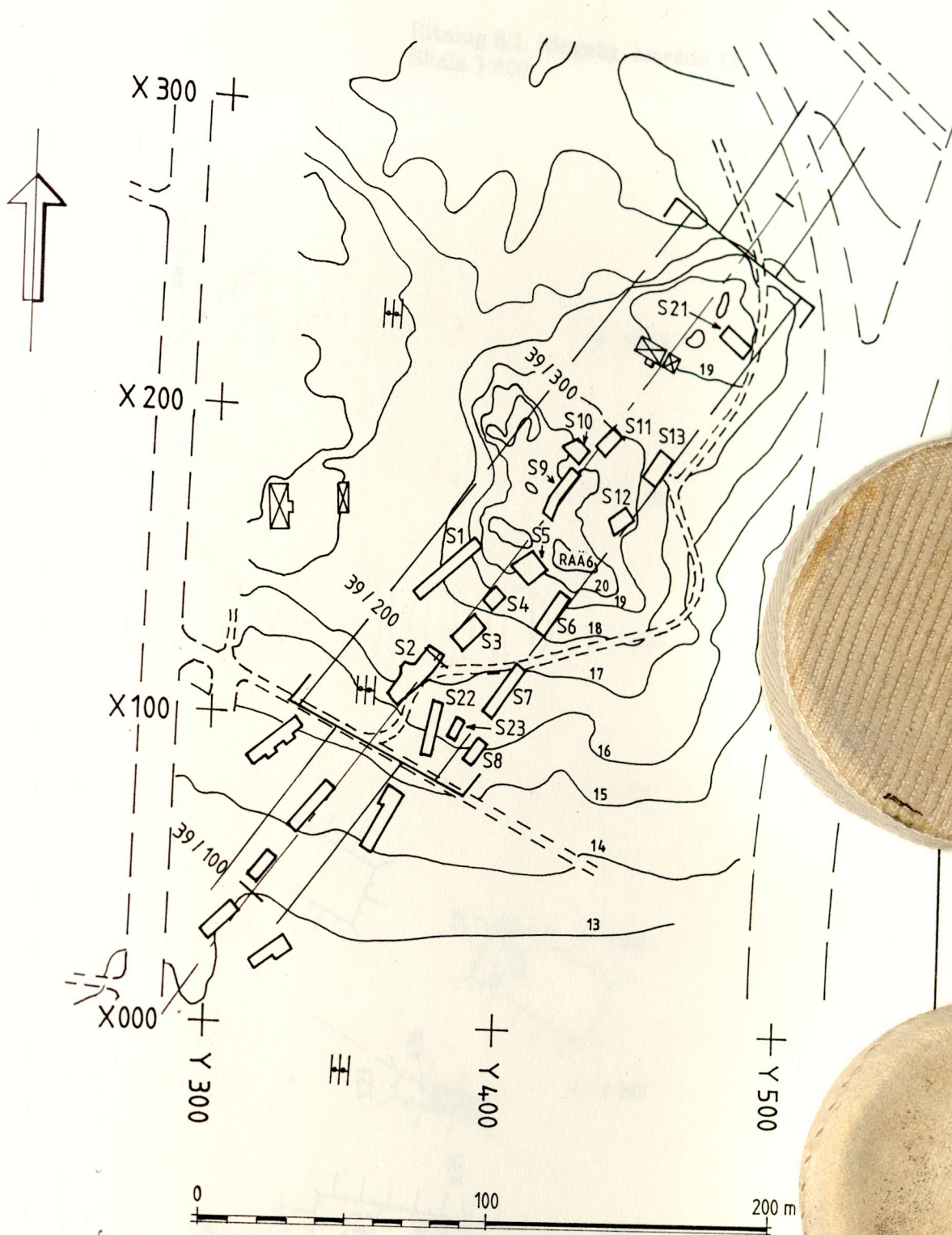
I anslutning till stensättningen RAÄ 6 samt både söder och norr om denna, påträffades sammanlagt 16 stensättningar och troliga stensättningar. I sydslutningen syd och sydväst om RAÄ 6, framkom ett antal anläggningar av boplatskaraktär - stolphål, en härd, mörkfärgningar, stensträng samt troliga åderspår. I den södra delen av undersökningsområdet, vilken utgjordes av åkermark, påträffades inga anläggningar.

En exploatering skulle nödvändiggöra en slutundersökning av stora delar av det provundersökta området. Lämningar av antikvariskt intresse har påträffats inom ett område av ca 14 000 m². Drygt 2 000 m² av dessa består av berg i dagen eller partier med mycket tunna jordlager.

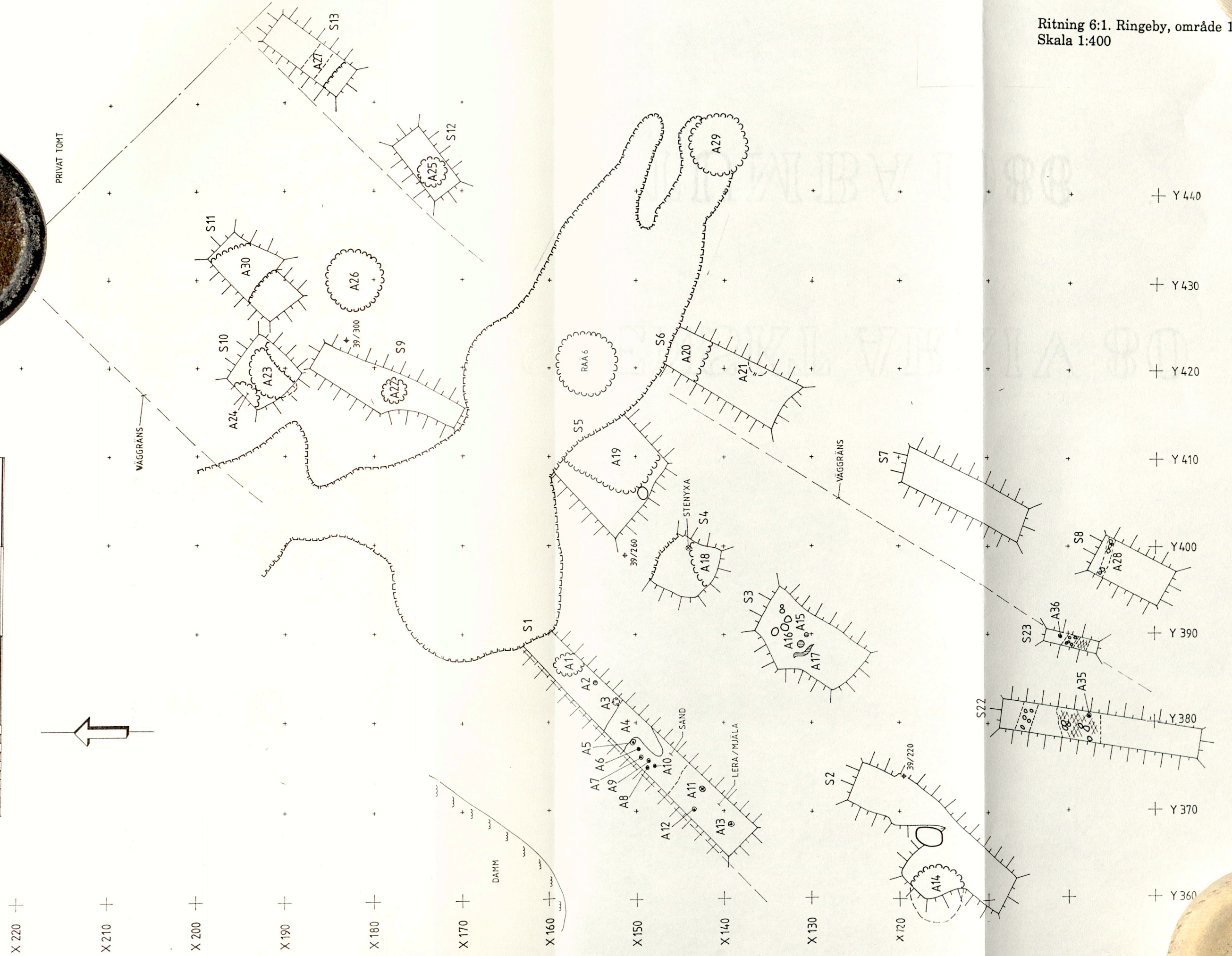
Anders Kaliff

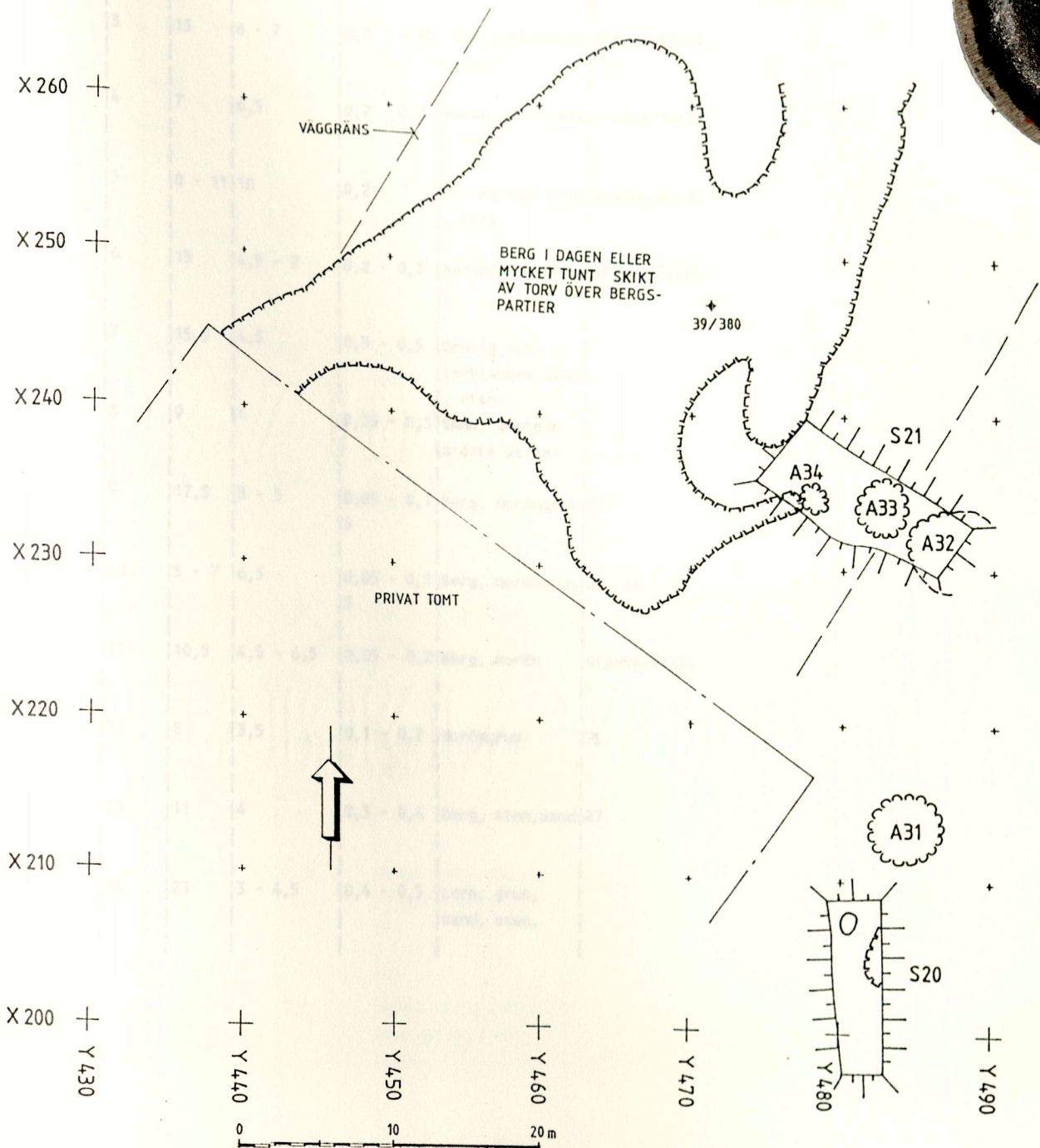
ARBETSAMBITET	UTREDNING ÖVERSIKTSPLAN
PROJEKTSAMHETEN	FORM. 20
	RAÄ 6
	KARTOMRÅDE
	RINGEBY OMR. 34
	ÖST. SOGNET
	KVILLINGE SV
	OSTERGÖTLAND
	1:2000
	UPPSTÄLLD ÅR
	1990
	A. KALIFF

 <p>RIKSANTIKVARIÄMBETET UNDERSÖKNINGSVERKSAMHETEN</p>	<p>UTREDNING ÖVERSIKTSPLAN</p>		
	<p>FORNL. NR RAA 6</p>		
<p>BOX 5405 · 114 84 STOCKHOLM TEL 08-783 90 00</p>	<p>FASTIGHETSÄGA RINGEBY OMR. 14</p>		
<p>KOORDINATSYSTEM NORRKÖPINGS KOMMUN</p>	<p>ORT, SOCKEN KVILLINGE SN</p>	<p>LÄNSKAP ÖSTERGÖTLAND</p>	
<p>HÖJDSYSTEM RIKETS</p>	<p>SKALA 1:2000</p>	<p>DIARIE NR</p>	<p>RITN. NR 6:0</p>
<p>RENITAD AV 1991 M-A ERICSSON</p>	<p>UPPRÄTTAD AV 1990 AV A. HELANDER, A. KALIFF</p>		

+ Y 440
+ Y 430
+ Y 420
+ Y 410
+ Y 400
+ Y 390
+ Y 380
+ Y 370
+ Y 360

SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

Inför den planerade sträckningen av E4:an, förbifart Norrköping, har fem områden (benämnda omr 5-8 samt 12/13) varit föremål för arkeologiska utredningar och i ett område (benämnt omr 14) har en arkeologisk förundersökning genomförts. Nedan följer en sammanfattning av resultat och förslag till vidare åtgärder.

Inom område 5, beläget vid Borgs säteri, påträffades lämningar av boplatsskikt av karaktär som ca 8 000 m² av vägområdet. Keramikfynd ger en trolig datering av boplatsten till Vendeltid - Vikingatid. En slutundersökning bör företas av boplatssområdet.

Område 6 är beläget intill Motala ström, strax öster om vattenverket vid Borg. Boplatsslämningar framkom inom det ca 5 500 m² stora området, med en koncentration i södra delen av området. En förundersökning bör göras i vägområdet omedelbart söder om område 6.

Inom område 7 påträffades ett stort boplatssområde innefattande två områden med kulturlager. Keramik kan datera åtminstone delar av fornslämningen till bronsålder. Boplatsslämningarna omfattar ca 70 000 m² inom vägområdet. Vid en slutundersökning bör ca 40 000 m² totalundersökas, medan ca 30 000 m² kan undersökas mera extensivt.

Även område 8 innehöll lämningar av boplatsskikt, möjligen från järnålder och medeltid. Den södra delen av område 8 är förmodligen en direkt fortsättning på boplatsten inom område 7. En slutundersökning bör företas av ett ca 13 000 m² stort område.

Område 12/13 ligger strax öster om det registrerade gravfältet RAÄ 15. Inom vägområdet påträffades 22 anläggningar med brända ben i schakten. 5 tidigare okända stensättningar syntes i marken inom vägområdet. I södra delen av område 12/13 framkom även anläggningar av boplatsskikt. En sammanlagd yta av ca 11 000 m² bör slutundersökas

Vid förundersökningen av område 14 påträffades 16 stensättningar och troliga stensättningar som inte tidigare varit kända. Inom området ligger den tidigare kända stensättningen och skålgropslokalen RAÄ 6. I den södra delen av område 14 framkom också lämningar av boplatsskikt. Ca 14 000 m² av området bör slutundersökas.

Linköping 25 januari 1991

Annika Helander

Annika Helander

Anders Kaliff

Anders Kaliff

Ulf Stålbom

Ulf Stålbom

ARBETSBESKRIVNING OCH TEKNISKA UPPGIFTER

Utredningarna och förundersökningen genomfördes under 17 arbetsdagar under perioden 1990-10-17--1990-11-08. För arbetet åtgick 424 arkeolog-timmar, 204 biträdestimmar samt 224 maskintimmar.

De berörda områdena finns på ekonomiska kartans blad 086 83 samt 096 04. Totalt undersöktes en extensiv yta om ca 170 000 m². med prov-schakt och provytor omfattande en avbanad yta på ca 5 700 m². Höjden över havet varierar från lägst 8 m i Kville socken, till 40 m i Östra Eneby socken.

Personal

Annika Helander	Antikvarie
Anders Kaliff	"
Ulf Stålbom	"
Anna Ulfhielm	Amanuens
Bo Bäckman	Biträde
Tony Engström	"

Vägområdesgränser och vägmitt sattes ut av personal från Vägverket. Koordinater har angivits enligt Norrköpings kommuns lokala system. Höjdangivelser är angivna enligt Rikets system.

Dokumentationsmaterialet i form av ritningar och ~~foton~~ kommer att för-varas i ATA, Antikvarisk-topografiska Arkivet, i Stockholm. Ärendet finns diariet för hos Riksantikvarieämbetet med diarienummer 5291/90.